

Després de mesos de distanciament, la Generalitat Valenciana s'ha fet enrere en la decisió de retallar d'una manera draconiana les subvencions a les bandes de música. Esperonats per la transversalitat i la implantació que tenen, les societats musicals han presentat batalla i han obtingut una victòria a mitges. EL TEMPS retrata el moviment musical del País Valencià, que agrupa 200.000 socis, 40.000 músics i 60.000 alumnes i que conforma un dels teixits associatius amb més vigor dels Països Catalans.

Quique Parreño ensenya amb orgull les instal·lacions de la Unió Musical d'Alaquàs. És un edifici de grans dimensions al centre del municipi, on conviuen un auditori amb un aforament per a 350 persones, sales d'assaig, una estança per al cor i una cafeteria que és punt de reunió de molts veïns d'aquest municipi de l'Horta. A la secretaria, que és a la primera planta, un grup de mares fan cua per apuntar els seus fills als cursos d'iniciació musical. Es fa difícil de pensar que d'aquella mainada entremaliada, que crida i no para quieta, se'n puga traure res de bo, musicalment parlant. Quique, però, bé que hi confia, per més que les circumstàncies no contribueixen a continuar aquesta tasca pedagògica. Si bé el nombre de sol·licitants creix d'any en any, com també el nivell d'exigència de l'escola, els recursos procedents de l'administració no augmenten en la mateixa proporció. L'any passat ja es van trobar obligats a augmentar la proporció d'alumnes per professor per poder quadrar el pressupost. Els contractes dels professors, de fet, es van renovant curs rere curs perquè el centre no es pot permetre el luxe de signar contractes indefinits i pagar la nòmina durant els mesos d'estiu. "Hem hagut d'optimitzar les despeses: estalviar en telèfon, llum...", explica Parreño, que alerta de que si no hi ha un suport públic ferm a les escoles de música "correm el risc d'anar cap a una escola cada volta més elitista", perquè els alumnes s'hauran de fer càrrec del gruix de la despesa de la instrucció musical.

Alaquàs és un de tants exemples de les dificultats financeres que travessen les escoles de música i les societats musicals arreu del País Valencià. Les últimes retallades proposades per la Generalitat (i al final parcialment cor-

Música, mestre!

Un grup d'alumnes de l'Escola Musical de Liria aprenen a tocar instruments de vent.

regides, com podeu llegir al quadre adjunt) amenaçaven d'originar l'acomidament del 70% dels 3.000 professors i el tancament del 25% de les escoles. Finalment, no s'ha esdevingut una retallada tan virulenta, però el col·lectiu de músics continua maldant per obtenir el suport institucional que es mereix un teixit social d'aquesta magnitud. De Pilar de la Foradada a Vinaròs es compten 529 societats musicals que tenen 200.000 socis, 40.000 músics professionals o afeccionats i 60.000 alumnes a les escoles de música. El 50% de tots els músics que hi ha a l'estat espanyol són valencians. El País Valencià, de fet, s'ha convertit en un exportador net de professionals de la música. Per tot això, les societats musicals són un "fenomen mundial únic, tant per la qualitat com per la implantació al territori", explica Josep Francesc Almeria, president de la federació valenciana de societats musicals.

Per a Manuel Tomàs, director de l'auditori de Torrent i membre de la Unió Musical de Lliria, "el fenomen de la música és un fenomen cultural, però també sociològic i identitari". "Nosaltres col·laborem amb Colòmbia —explica Josep F. Almeria— i ens admirem no tant per la qualitat artística com pel teixit associatiu i musical que hem creat". És ben cert que avui dia es fa difícil de trobar un municipi que no tinga banda de música i que, a més, no n'haja fet un element d'orgull i d'identificació respecte a les societats musicals més properes. Les bandes formen part de l'imaginari col·lectiu de molts municipis, perquè tradicionalment han acompanyat les festes, intervenen en les cites assenyalades al calendari de cada municipi, tant si l'ocasió és religiosa com si és pagana, i passen el nom del poble o ciutat vagen allà on vagen. El fenomen seria comparable al dels castellers al Principat.

De la polifonia a la simfonia. Àngel Asunción és un dels responsables que avui les societats musicals tinguen la projecció que han assolit. Va començar a tocar el clarinet quan encara no havia fet deu anys, per imitació de son pare. Tots dos formaven part de la banda de música l'Amistat de Quart de Poblet. Quan ell va ingressar-hi, l'any 1949, allò no passava de ser un grup

d'afeccionats a la música que feien tant com podien per traure el millor de si mateixos gràcies a uns instruments molt sovint precaris. Passejaven el seu saber fer els dies grans del poble i participaven en el certamen de València, que era "la mare de totes les batalles", el "ser o no ser" de qualsevol banda de música: un grup escollit de bandes es reunien a la plaça de bous del cap i casal coincidint amb la fira de juliol i disputaven una batalla on l'armament més pesant eren tubes i trombons. Allò bé prou que el satisfieia, però tant Asunción com alguns altres amants de la música de banda eren conscients que calia aspirar a un cert nivell de vertebració "per tal de poder reclamar davant l'administració". Si bé les bandes havien nascut a base d'humilitat i d'acollir les classes populars, semblava clar que contenien un potencial integrador i un bagatge cultural que calia tractar amb cura. Era qüestió d'introduir-hi una mica de seny, tot mantenint l'entusiasme que durant els anys precedents havia actuat com a saba del conjunt. "Als músics no hi havia ningú que els donara caliu", explica Asunción.

Fou així com l'any 1968 va nàixer la federació valenciana de societats musicals, que d'aleshores ençà prengué la batuta d'aquest moviment associatiu. Els anys següents, Asunción i la resta de fundadors recorregueren el país per explicar els beneficis que tenia formar-

ne part. "La federació fou un fòrum d'encontre per a un poble que quasi mai no s'ha trobat. Nosaltres fèrem país. Els músics, en aquest aspecte, vam donar una lliçó", reivindica aquest músic *amateur*, que fou president de la federació del 1983 al 1998 i que ara gaudeix veient com la seua neta segueix les seues passes.

Expatriats musicals. El naixement de la federació fou cabdal per tal d'avançar cap a la modernització i la professionalització de les bandes de música. Com a aglutinador de totes les bandes, es convertí en interlocutor amb l'administració. Les bandes havien estat fins aleshores entitats privades on es desenvolupava una tasca cultural i, informalment, s'introduïa xiquets i joves en el món de les notes musicals. Calia que, per deferència a aqueixa tasca pedagògica i formativa, hi haguera un suport econòmic que no únicament provinguera dels ajuntaments (més sensibles a les demandes de les bandes per la projecció que donaven), sinó també dels organismes superiors. S'encetaren així les primeres línies d'ajuda, que es consolidaren amb el programa Música 92, impulsat pel govern Lerma i que cristal·litzaren legalment sis anys més tard, amb l'aprovació per unanimitat de la llei valenciana de música, a les Corts. Mentrestant, la majoria de bandes es convertiren en societats musicals, in-

De la cacofonia a la melodia

La interpretació mai no havia sonat tan compassada. Després de mesos de torcebraç, el 24 de setembre proppassat Generalitat i bandes de música van seure a la mateixa taula per resoldre les diferències i evitar allò que havia de ser una protesta tan inèdita com rabiosa: una manifestació de totes les bandes de música del país (és a dir, 525, de les quals formen part 40.000 músics) pels principals carrers de València, convocada per al dia 17 d'octubre. Tubes, fagots, trompetes, timbals, platerets... tots sonant al mateix ritme per protestar contra les retallades pressupostàries. El primer assaig general havia estat el 20 de juny davant el Palau de la Música, amb una primera trobada d'escoles de música reivindicativa, i havia tingut una bona repercussió. El desafiament del dia 17 d'octubre era de tal magnitud que el Consell ha preferit estalviar-s'ho i fer-se enrere en part de les seues pretensions.

I les seues pretensions no eren sinó passar la tisora pel programa de finançament d'escoles de música, és a dir, escapar els recursos destinats als viviers de futurs músics, tot reduint d'un 54,35% respecte al 2009 la

PRATS I CAMPS

EL TEMPS

PRATS I CAMPS

D'esquerra a dreta, Ángel Asunción, un dels fundadors de la Federació de Societats Musicals; Josep F. Almeria, actual president; i Quique Parreño, director de l'escola de música d'Alaquàs.

corporaren joves de les classes mitjanes i abandonaren els mètodes d'ensenyament informals en favor d'una formació més reglada i de més qualitat. Avui, les bandes no són tan festives –continuen eixint en cercaviles i processons, però aquest ha deixat de ser el nucli de la seua activitat–, i han assolit un alt nivell de professionalitat.

Les escoles de música han esdevingut un viver del qual s'alimenten més enllà de les fronteres del nostre país. Si

bé ningú no s'ha parat a comptabilitzar-ho, tothom sap que hi ha una bona colla de valencians pel món vivint de la música, sobretot en la secció de vent: trompetistes, oboïstes, saxofonistes... que formen part de les millors bandes del món. José Luis Sogorb n'és un. Nat a Alacant, va començar els estudis de trompa a 11 anys i en fa sis que viu als Països Baixos, on és membre de la Het Gelder Orkest. Se n'anà d'Alacant a 25 anys en veure

que, com a professional de la música, hi tenia unes perspectives laborals ben limitades. Així i tot, als Països Baixos, en algunes etapes va haver de fer mans i mànigues per arribar a final de mes. "M'agrada haver vingut a Holanda sobretot perquè he fet de la música la meua vida", explica per correu electrònic. En el seu periple per l'estranger ha conegut bona cosa de valencians que, com ell, han rondat per Bèlgica, Anglaterra, França o Alemanya amb

dotació per al 2010. Això volia dir passar d'un pressupost de vora 4,5 milions d'euros el 2009 a un de poc més de 2 milions. Dit d'una altra manera: de 132 euros per alumne i any a 60 euros, quan els alumnes de Catalunya en reben 600 i els del País Basc 233. Segons que denunciava la federació valenciana de societats musicals (FSMCV) la retallada posava entre l'espasa i la paret la viabilitat de moltes escoles musicals. La quantitat oferta per la Generalitat cobria el 8,53% de les despeses de les escoles i una mica més del 12% de les despeses de contractació dels professors.

Les protestes no van trigar a arribar, però l'administració valenciana

Ajudes del Consell a les escoles de música

En euros

Font: Federació de Societats Musicals de la Comunitat Valenciana / Conselleria de Governació

EL TEMPS

EL TEMPS

Santi Vicente fa dos anys que toca l'oboè a la societat musical del seu poble. José Luis Sogorb va marxar cap als Països Baixos ara fa sis anys.

els seus instruments. “No hi ha societat que valore la música o les altres arts com es mereix –reconeix aquest expatriat musical–. Ací a Holanda ara diuen que és un ‘hobby d’esquerres’... A València, amb tanta tradició musical, tot es queda com a música per a animar la festa. La gent no s’adona del nivell musical que tenim. Tot té un lloc a la societat i, com a músics, només podem fer música i demostrar que tocar un instrument és un art.”

Perseverança i vocació. Són dos elements inherents a qualsevol dels 40.000 músics professionals i 60.000 estudiants que dediquen una bona colla d’hores a assajar per clavar cadascuna de les notes que hi ha al pentagrama. Santi Vicente n’és un. Començà a instruir-se fa només tres anys, quan en tenia 14, i a 16 ja ingressà en la societat musical del seu poble, Vilafranca. L’any vinent se n’anirà a estudiar fora i s’afegirà a la llarga llista de músics

que, tot i viure a Castelló, cada divendres i dissabte recorren una vuitantena de quilòmetres per anar als “assajos de la banda”, una cita setmanal que ja s’ha institucionalitzat en aquest municipi dels Ports, tant per als qui són músics com per als qui no ho són. Tocant a la banda, diu, “t’ho passes bé i sents que formes part d’un grup, t’hi identifiqués. A la banda som gent de totes les edats i la convivència hi és molt bona. A mi m’agradaria continuar

va fer el sord. Ni la Conselleria de Cultura primer, ni la d’educació després, no volien sentir parlar d’un conflicte que, a mesura que passaven els mesos, anava pujant de temperatura. Al final, el ferro roent va anar a parar a mans de Serafin Castellano, l’home orquestra dins l’equip de Francisco Camps. “La interlocució amb Castellano ha estat un punt d’inflexió” en el conflicte, segons que explica Josep M. Almeria, president de la federació, perquè “per primera volta ens van trobar una posició seriosa i comprensiva”.

Durant l’estiu es van aproximar posicions fins arribar al 23 de setembre propassat, quan Generalitat i federació signaren un acord que ha satisfet els músics. L’acord implica la disposició d’una nova línia de subvencions per valor d’1,4 milions d’euros destinats a les escoles de música. Això, sumat als 2 milions ja existents, puja a 3,4 milions. La xifra és lluny dels 8,1 milions que la federació reclamava de bon començament però, en canvi d’això, Castellano s’ha compromès a augmentar considerablement les partides per a escoles de música i bandes amb vista als pressupostos del 2011. Per a Almeria, la retallada del 23% a què finalment hauran de fer front les escoles és “un mal menor i se situa dins el marge de maniobra en què es poden moure aquests centres, tenint en compte l’augment de la subvenció signat ja per al 2011”.

“Patim un deute històric respecte a l’administració”, diu el president de la Unió de Lliria

perfeccionant-me perquè per a mi tocar cada volta millor és una satisfacció”. A les societats musicals, com explica Quique Parreño, “conviu gent de 15 anys i de 50 en pla d’igualtat. Això té molta força”. Manuel Tomàs encara hi afegeix un altre element, la transversalitat. “Ací hi participen gent d’extraccions socials diverses, gent amb recursos i sense. La cultura musical és a l’abast de tothom”, apunta.

Llíria, al compàs de l'excel·lència

“Álvaro, un la!”, “Trompetes, un si!”, “Tonet, calla!”. Vicente Jorge alça la veu per posar ordre entre la xicalla. El curs acaba de començar i alguns dels alumnes han relaxat, durant el període estival, la disciplina que necessita qualsevol que vulga desxifrar una partitura. Som a l'Escola Musical de Lliria, un col·legi concertat on, entre les hores de matemàtiques, coneixement del medi o llengua, s'intercalen assignatures d'iniciació a la música. El centre és el planter de la Unió Musical de Lliria. D'ací han d'eixir els músics encarregats de prolongar la tradició musical de la capital del Camp de Túria.

Lliria és un exemple paradigmàtic de la importància que al País Valencià té la música com a fenomen cultural però, sobretot, sociològic. Com ha escrit Josepa Cucó, professora de la Universitat Valenciana, al llibre *Músicos y festeros valencianos*, “a Lliria la música constitueix l'element catalitzador per excel·lència de la configuració identitària” del País Valencià. Aquesta identitat es construeix basant-se en les dues societats musicals que té el municipi, és a dir, la Primitiva de Lliria i la Unió Musical de Lliria. Molts avis fan socis d'una societat o d'una altra els seus néts quan encara són a les mans de la llevadora. L'afiliació, a partir d'aquell moment, és irrompible i la identificació és tan forta que quan un soci es mor, la bandera de la seu oneja a mig pal. La tradició passa de generació en generació i no han estat pocs els pares que s'han empipat en saber que la seua filla festejava amb un membre de l'altra societat musical. “És com ser de l'Sporting o de l'Oviedo; de Belmonte o de Joselito; del Sevilla o dels Betis”, explica Manolo Tomàs, membre de la Unió, si bé, com matisa el director de la Primitiva, Miquel Bañuls, “avui la rivalitat és molt més sana i ja no hi ha problemes com abans”. Siga com siga, qui entra en la Primitiva pertany a la confraria de la Puríssima i a la parròquia de Sant Francesc, sovinteja el Raval i és *puríssimer* per sempre més; qui ingressa en la Unió és part de la confraria de la Mare de Déu del Remei i de la parròquia del mateix nom, fa vida a “la part de baix” i és *remeier* per tota la vida. Són pocs els qui es queden al

Vicente Jorge pren la batuta en una de les seues classes.

marge d'aquest esquema en un municipi que, des del 1965 i per voluntat de l'ajuntament, s'autodenomina Ciutat de la Música i en què els presidents de les societats musicals sobrepugen els regidors en ascendent social.

És allò que, en paraules de Tomàs, podria catalogar-se de “dualisme sociològic”. Curiosament, però, la rivalitat, més que construir diferències, ha creat simetries. La competència musical ha motivat un desenvolupament paral·lel i mimètic: si l'una engrandia la seu, l'altra ampliava les dependències uns anys més tard; si l'una creava la banda jove, l'altra no tardava a fer-ho; si l'un feia assaigs de tres hores, l'altra en feia de tres i mitja... El resultat d'aquesta cursa ha estat l'excel·lència musical. La Unió i la Primitiva són, per trajectòria i palmarès, l'elit de les societats musicals del País Valencià. D'aquestes escoles ha sortit, a més, el bo i millor dels professionals de la música. “Més de 200 persones que van començar a les escoles de música de Lliria avui són pel món treballant com a professionals i al voltant d'una desena de professors de l'orquestra nacional d'Espanya són de Lliria”, explica Tomàs. “La música –afirma amb rotunditat José Vicente Pedrola, president de la Unió– és la principal indústria de Lliria.”

Aquest component socialitzador, integrador i formatiu és el que adueix el món de la música per reclamar el suport de les institucions. “El nostre moviment és sorprenent –diu Josep Francesc Almeria, president de la federació de societats musicals–. Si en el poquet suport que hi ha hagut els últims anys hem convertit açò en un fenomen mundial capaç de mantenir aquest teixit, i hem esdevingut exportadors de músics professionals, no puc imaginar de què seriem capaços amb unes dotacions econòmiques adequa-

des”. Per a Josep Vicent Pedrola, que és president de la Unió Musical de Lliria, “econòmicament la situació és penosa. Patim un deute històric respecte a l'administració” que, segons ell, no es correspon amb “el suport que sí que rebem de la societat civil”. Com apunta Àngel Asunción, el reconeixement institucional resulta essencial. “Necessitem el suport d'ajuntaments, diputacions i Generalitat, perquè si la societat veu que per a ells som importants, la gent és més sensible a les nostres necessitats”, as-

segura, ahora que confia que l'últim acord entre Generalitat i federació siga un punt d'inflexió. Pedrola, per contra, s'ho mira amb escepticisme i no s'està de llançar un darrer comentari, mentre mira de reüll el Palau Reina Sofia, dedicat a l'òpera més elitista: “Quin esdeveniment hi pot haver més gran que quasi 600 bandes de música tocant alhora el dia de Santa Cecília? Nosaltres som gent del poble que fem música per al poble.”

Violeta Tena